

Temeljni kapital

Bošnjak, Marijana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:892416>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
P R A V N I F A K U L T E T

Studentica:

MARIJANA BOŠNJAK

Naslov diplomskog rada:

TEMELJNI KAPITAL

Kolegij:

PRAVO DRUŠTVA

Mentor:

Prof. dr. sc. Petar Miladin

Zagreb, lipanj 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Marijana Bošnjak pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

MARIJANA BOŠNJAK

(potpis studenta)

Sadržaj

1	UVOD	1
2	OPĆA OBILJEŽJA DRUŠTVA	3
3	DRUŠTVA KAPITALA	4
3.1	Temeljni kapital dioničkog društva	5
3.2	Temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću	6
4	FUNKCIJE TEMELJNOG KAPITALA	7
4.1	Načela temeljnog kapitala	8
5	POVEĆANJE TEMELJNOG KAPITALA DIONIČKOG DRUŠTVA	9
5.1	Povećanje temeljnog kapitala ulozima	10
5.2	Uvjetno povećanje temeljnog kapitala	11
5.3	Odobreni temeljni kapital	13
5.4	Povećanje temeljnog kapitala iz sredstava društva	14
6	POVEĆANJE TEMELJNOG KAPITALA DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	14
6.1	Povećanje temeljnog kapitala novim uplatama	15
6.2	Odobreni temeljni kapital	16
6.3	Povećanje temeljnog kapitala pretvaranjem rezervi društva u temeljni kapital	17
7	SMANJENJE TEMELJNOG KAPITALA DIONIČKOG DRUŠTVA	17
7.1	Redovno smanjenje temeljnog kapitala	18
7.2	Pojednostavljeno smanjenje temeljnog kapitala	19
7.3	Smanjenje temeljnog kapitala povlačenjem dionica	20
8	SMANJENJE TEMELJNOG KAPITALA DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	21
9	ZAKLJUČAK	24
10	LITERATURA	25

1 UVOD

Za temeljni kapital može se reći da je zajednička vrijednost svih uloga odnosno cjelokupna vrijednost svega onog što su se članovi i osnivači društva obvezali uložiti u društvo, uplatiti i predati društvu, ali zakonodavac propisuje najnižu svotu temeljnog kapitala, odnosno najmanju vrijednost koju je potrebno uložiti da bih se društvo moglo osnovati.¹ Temeljni kapital imaju samo društva kapitala, a nužnost postojanja temeljnog kapitala tj. nužnost da društvo raspolaze imovinom čija vrijednost odgovara najmanje svoti temeljnog kapitala, proizlazi iz činjenice da za obveze društva odgovara društvo kao pravna osoba svojom imovinom a ne članovi društva kao što je to slučaj kod društva osoba.

Društva kapitala čine; dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, europsko društvo, zadruga, europska zadruga. U praksi su najčešća dionička društva i društvo s ograničenom odgovornošću.

Posebnost koja dioničko društvo kao društvo kapitala razlikuje od društva osoba jest činjenica da ono ima temeljni kapital, a od svih drugih društava kapitala (konkretno od društva s ograničenom odgovornošću) je činjenica da samo dioničko društvo ima temeljni kapital koji je podijeljen na dionice. Društvo može izdati dionice sa nominalnim i dionice bez nominalnog iznosa. Kad izdaje dionice sa nominalnim iznosom, dioničari koji imaju jednak nominalni iznos dionica imaju jednaka članska prava u društvu. Kod društva s ograničenom odgovornošću temeljni kapital podijeljen je na poslovne udjele. Poslovni udio je dio temeljnog kapitala i mogu se izdati različitih vrijednosti. Ako se za isti poslovni udio dadne isti ulog, postoji mogućnost da oni nose različita članska prava i obveze. Za razliku od dionica, poslovni udjeli nisu vrijednosni papir, zabranjeno je izdavanje poslovnih udjela kao vrijednosnih papira, a kad bi bili izdani kao takav, bili bih ništavi. I dionice i poslovni udjeli predstavljaju skup članskih prava i obveza članova (dioničara), a upravo preko temeljnog kapitala se ta prava i obveze određuju.

Rad zajedno sa uvodnim i zaključnim dijelom ima ukupno tri poglavlja. U prvom, uvodnom dijelu ukratko je opisana definicija temeljnog kapitala i njegova uloga u društvu kapitala. Središnji dio rada započinje općim obilježjima društva, koja to društva postoji i razlike među njima. Nadalje se nastavlja obrada društva kapitala s naglaskom na dioničko

¹ Zvonimir Slakoper, Vesna Buljan, Trgovačka društva prema Zakonu o trgovačkim društvima i domaćoj i inozemnoj praksi, Zagreb 2010, str. 106

društvo i društvo s ograničenom odgovornošću. Zatim, dalje u nastavku se govori o funkcijama i temeljnim načelima temeljnog kapitala te načini mijenjanja temeljnog kapitala odnosno načini povećanja i smanjenja temeljnog kapitala. Treće poglavlje, zaključak daje osvrt na cjelokupan rad.

2 OPĆA OBILJEŽJA DRUŠTVA

Društvo je privatnopravna zajednica za koju moraju biti ispunjene tri kumulativne pretpostavke:²

- a) da se radi o udruženju osoba kao pravne zajednice
- b) da se temelji na pravnom poslu kao osnovi udruženja i
- c) da je usmjerena postizanju zajedničkog cilja.

Ako jedna od navedenih pretpostavki nije ispunjena, neće biti riječ o društvu nego o nekoj drugoj pravnoj tvorevini. Također riječ o društvu neće biti iako su ispunjene sve tri navedene pretpostavke ako je riječ o osobi javnog prava.

Svako društvo je pravna zajednica ali svaka pravna zajednica nije društvo, kao npr. bračna stečevina, suvlasništvo ili nasljednička zajednica (koja nastaje silom zakona). Dakle, društvo kao udruženje osoba uz ispunjenje ostale dvije pretpostavke, razgraničuje se od udruženja koja nisu pravne nego imovinske zajednice. Društvo se može osnovati na određeno ili neodređeno vrijeme radi povezivanja svojih članova zbog ostvarivanja nekog zajedničkog cilja. Taj cilj mora odgovarati svim članovima društva. Poanta cilja trebala bih biti u tome da pojedinačni interesi članova nisu iznad interesa društva. Svi članovi društva moraju pridonijeti da se taj cilj ostvari, ali njihovi doprinosi ne moraju biti jednaki, neki od članova mogu unijeti novce, drugi neku imovinsku vrijednost, rad, savjet i slično.³

Kao temelj udruženja društva je pravni posao. Zakonodavac propisuje koji privatnopravni posao će biti temelj za osnivanje društva, u pravilu će to biti ugovor izuzev dioničkog društva kod kojeg je za osnivanje potrebno dati tri izjave; izjava o osnivanju, izjava o usvajanju statuta i izjava o preuzimanju dionica. Pravni posao osim što definira obaveze koje se moraju ispuniti, određuje odnose između članova društva, društva prema članu i člana prema društvu i tu se ne radi o tipičnom dvostranopravnom odnosu ispunjenja činidbe i protučinidbe, već pravni posao kao takav ima obveznopravnu dimenziju i organizacijski je akt.

Prema temeljnim obilježjima društva se mogu podijeliti na društva osoba i društva kapitala. Društvo osoba čine: a) ortaštvo, b) tajno društvo, c) javno trgovačko društvo i njegovo preddruštvo, d) komanditno društvo, e) gospodarsko interesno udruženje i europsko gospodarsko interesno udruženje, f) udruge, a dok društva kapitala čine: a) dioničko društvo,

² J. Barbić, Pravo društva, knjiga prva, opći dio, treće, izmijenjeno izdanje, Zagreb, 2008., str- 133

³ J. Barbić, ibid, str-147

b) društvo s ograničenom odgovornošću, c) kreditna unija, d) društvo za uzajamno osiguranje, e) kreditna unija, f) europsko društvo, g) zadruga, h) europska zadruga.

Društva osoba imaju neka karakteristična obilježja koja ih bitno razlikuju od društva kapitala. U prvom redu od bitnih obilježja je temeljni kapital, za osnivanje društva osoba nije potreban temeljni kapital, pa se mogu osnovati da se u njih ne unesu nikakva sredstva, a članska prava mogu steći, osim ulaganjem novaca, stvari ili prava i na način da preuzmu obvezu da će društvu pridonositi svojim radom, uslugama i slično, samim tim članska prava se određuju prema osobama, a ne prema kapitalu koji je netko eventualno unio. Članovi društva su jače međusobno povezani, a za obveze društva odgovaraju vlastitom imovinom.⁴

Kod društva kapitala osobe se udružuju preko kapitala koji unose u društvo i jednom uneseni kapital se depersonalizira i ne vezuje za osobu koja ga je unijela. Prava i obveze članova društva se određuju preko temeljnog kapitala, članovi snose ograničen rizik poslovanja, odnosno oni mogu izgubiti samo ono što su uložili u društvo, naposljetku odgovornost za obveze društva nije na članovima društva već samo društvo odgovara neograničeno svojom imovinom.

Bitan dio prava društva čine trgovačka društva koja su uređena Zakonom o trgovačkim društvima (ZTD). Trgovačka društva su samo ona koja su navedena u ZTD-u, a to su; javno trgovačko društvo, komanditno društvo, dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i gospodarsko interesno udruženje⁵, dakle u hrvatskom pravu društva su numerus clausus.

3 DRUŠTVA KAPITALA

U praksi su najčešća trgovačka društva kapitala, dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću. Dioničko društvo je zajednica osoba koje se povezuju u društvo preko doprinosa koje unose u njegov kapital, no tu se ne misli na ukupan kapital društva, nego samo na dio njegova vlastitog kapitala odnosno na temeljni kapital.⁶ Dioničko društvo bitno se razlikuje od ostalih društava kapitala (društva s ograničenom odgovornošću, društva za uzajamno osiguranje, kreditne unije) zbog podijeljenosti temeljnog kapitala na dionice i

⁴ J. Barbić, op.cit, u bilj.2., str 155

⁵ Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, članak 3.

⁶ Jakša Barbić, Pravo društva, knjiga druga, društva kapitala, svezak I., dioničko društvo, Zagreb, 2020, str 12

upravo ta okolnost uzima se kao odlučujuća kad se govori o razlikama među društvima. Dioničko društvo ima stroži unutrašnji ustroj i smanjenju autonomiju uređenja odnosa u društvu. Osniva se kad je potrebno prikupiti veći kapital, i kad će veći broj osoba biti članovi društva. Svi dioničari imaju jednak položaj i temeljna obveza koju dioničar ima je pravodobna uplata preuzetih dionica. Temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću podijeljen je na udjele koji se ne mogu izraziti u vrijednosnim papirima. Društvo s ograničenom odgovornošću je puno fleksibilnije i odnosi između članova su elastičniji, postoji veća mogućnost prilagodbe unutrašnjeg uređenja prema potrebama pojedinih članova društva.

„Članovi društva kapitala u pravilu ne odgovaraju za obveze društva iznimka postoji u slučajevima čl. 10 ZTD, u tim društvima poslove vode i zastupaju ih organi određeni zakonom.“⁷

3.1 Temeljni kapital dioničkog društva

Temeljni kapital je statutom određen najmanji početni iznos kapitala koji dioničari moraju unijeti u društvo na ime uplate nominalnih iznosa dionica jer je temeljni kapital u dioničkom društvu podijeljen na dionice. Svaka dionica predstavlja razmjernan dio temeljnog kapitala i njome se određuje položaj članova u društvu, u uskoj vezi je sa načelom nedjeljivosti dionica. Temeljni kapital mora biti izražen u eurima i upisan u sudski registar, vodi se u poslovnim knjigama društva kao upisani kapital.⁸ Najniži iznos temeljnog kapitala dioničkog društva je 25. 000,00 eura. Njegova glavna svrha je određenje članskih prava i obveza dioničara. Svaka dionica daje pravo glasa u skupštini društva, bez prava glasa mogu se izdati samo povlaštene dionice, a ukupan iznos temeljnog kapitala koji se odnosi na takve dionice ne može prijeći polovinu iznosa temeljnog kapitala društva.⁹

Kako je dionica dio temeljnog kapitala ona mora biti izražena na način kao i temeljni kapital, također u eurima. Na nju se mora odnositi određeni dio temeljnog kapitala. Društvo može izdati dionice s nominalnim iznosom i dionice bez nominalnog iznosa. Kod dionica s nominalnim iznosom označen je iznos njezine nominalne vrijednosti u odnosu na temeljni

⁷ Zvonimir Slakoper, Vesna Buljan, op.cit. bilj. 1, str-7

⁸ J. Barbić, op.cit. bilj. 2, str 37

⁹ Zakon o trgovačkim društvima, op.cit. bilj. 5, članak 169.

kapital. Nominalni iznos dionice ne može biti manji od 1,00 eura.¹⁰ Udjeli pojedinih članova i broj glasova koje imaju računaju se prema nominalnoj vrijednosti dionica. Dionice bez nominalnog iznosa sudjeluju u temeljnom kapitalu društva u jednakim dijelovima i one ne glase na nikakav iznos.

Preko temeljnog kapitala u dioničkom društvu prisiljava se osnivače i one koji kod povećanja temeljnog kapitala stječu dionice da moraju unijeti u društvo najmanje onoliko koliko odgovara iznosu tog kapitala, zatim ih prisiljava da javnim putem objave koliki je prvi kapital kojim je društvo raspolagalo u trenutku osnivanja, nadalje, sprječava društvo da dioničarima vrati ono što su uplatili na ime stvaranja njegova temeljnog kapitala i sprječava isplatu dividende dioničarima ako bi to plaćanje zadrlo u iznos temeljnog kapitala.¹¹

3.2 Temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću

Društvo s ograničenom odgovornošću je društvo kapitala u kojem je temeljni kapital podijeljen na poslovne udjele što čini glavnu razliku prema temeljnom kapitalu dioničkog društva. Sve što vrijedi za pojmovno određenje temeljnog kapitala dioničkog društva, njegovo izražavanje i ulogu u društvu vrijedi i za temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću.¹²

Najniži iznos temeljnog kapitala društva je 2500,00 eura, mora biti izražen u eurima kao i nominalni iznos poslovnog udjela.¹³ Nominalni iznos poslovnog udjela ne može biti manji od 10,00 eura i mora biti izražen cijelim brojem koji je višekratnik broja deset, a zbroj nominalnih iznosa svih poslovnih udjela mora odgovarati iznosu temeljnog kapitala društva.¹⁴

Temeljni kapital osim u novcu, može se povećati i stvarima i pravima, ali se tad u odluci o povećanju temeljnog kapitala mora odrediti o kojim je stvarima i pravima riječ. Za razliku od dioničkog društva, kod društva s ograničenom odgovornošću temeljni kapital se može povećati iako prethodni poslovni udjeli nisu uplaćeni u cijelosti.

¹⁰ Zakon o trgovačkim društvima, op.cit. bilj. 5., članak 163.

¹¹ J. Barbić, op.cit.bilj.2, str. 54

¹² J. Barbić, op.cit. bilj.6, str 8

¹³ Zakon o trgovačkim društvima, op.cit. bilj. 5, članak 389.

¹⁴ Zakon o trg društva, ibid. članak 390.

4 FUNKCIJE TEMELJNOG KAPITALA

Tri su osnovne funkcije temeljnog kapitala:

- a) Jamstvena (štiti vjerovnike društva)
- b) računovodstvena (stanka pasive u poslovnim knjigama)
- c) obračunska (osnova za izračun prava i obaveza)

„Temeljni kapital samo je znak trećima da su u društvo jednom bile unesene najmanje vrijednosti koje odgovaraju iznosu tog kapitala odnosno ako cijeli temeljni kapital još nije uplaćen, da društvo ima prema dioničarima tražbine u visini onoga što još nije uplaćeno“.¹⁵ Temeljni kapital služi vjerovnicima kao svojevrsna zaštita da će svoje buduće tražbine moći namiriti od društva, no njegova zaštita (jamstvo) je relativne naravi. Naime, temeljni kapitala je samo pokazatelj koliko je u jednom trenutku, odnosno u trenutku osnivanja uneseno u društvo. Njime se može pokazati da će vjerovnici moći naplatiti svoje tražbine od društva samo ako ono ima imovinu koja po vrijednosti odgovara temeljnome kapitalu. Stoga, društvo bi tijekom cijelog svog postojanja trebalo imati imovinu koja je jednaka vrijednosti temeljnog kapitala. „Realnost vrijednosti iskazane aktive društva trebala bi jamčiti godišnja ili povremena revizorska izvješća“.¹⁶ Svaki poduzetnik mora popisati imovinu i obaveze na samom početku poslovanja i izraziti njihove vrijednosti u novčanom iznosu i količinama. Na kraju poslovne godine popisuju imovinu i obaveze te s popisanim stvarnim stanjem moraju uskladiti knjigovodstveno stanje.¹⁷ Osim toga, poduzetnici kao jednu od obaveza imaju sastavljanje godišnjih financijskih izvješća sukladno odredbama Zakona o računovodstvu, a godišnja financijska izvješća čine: račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjenama kapitala, izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti, izvještaj o financijskom položaju (bilanca), koje kao takva podliježu obveznoj reviziji.¹⁸ Dakle iz načina na koji društvo mora sastavljati financijska izvješća vidi se važnost održanja temeljnog kapitala i sigurnost vjerovnika da će moći naplatiti svoje tražbine.

Temeljni kapital nalazi se u pasivi društva te uz rezerve i obveze čini teret društva i kao takav njime se ne može odgovarati za obveze društva, budući da se za obveze odgovara samo

¹⁵ J. Barbić, op.cit. bilj. 6, str. 48

¹⁶ Amon F. (1995) Usklađivanje temeljnog kapitala u dioničkim društvima i društvima s ograničenom odgovornošću sa Zakonom o trgovačkim društvima, Pravo u gospodarstvu., Zagreb (11/12), str. 805.

¹⁷ Zakon o računovodstvu, (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, 114/22), članak 15

¹⁸ Zakon o računovodstvu, ibid., članak 19

onim što se nalazi u aktivi društva.¹⁹ Aktivu društva čini imovina koja je za razliku od temeljnog kapitala promjenjiva. Imovina društva se povećava ili smanjuje, ovisno o poslovanju i uspješnosti poslovne godine. Promjene na imovini ne utječu na temeljni kapital društva jer je on samo računovodstvena kategorija. Za razliku od imovine temeljni se kapital može promijeniti samo izričito, na zakonom predviđen način.

Preko temeljnog kapitala određuju se odnosi (prava i obaveze) dioničara (članova) društva i upravo je to njegova glavna svrha. Temeljni kapital je podijeljen na dionice (poslovne udjele), tako da zbroj njihovih nominalnih iznosa odgovara iznosu temeljnog kapitala, a dioničari svoja prava u društvu ostvaruju na temelju nominalnog iznosa dionica. Ako dođe do promjene u imovini društva, to neće utjecati na odnose među članovima (dioničarima) jer je temeljni kapital zbog svoje obračunske funkcije nepromjenjiva kategorija.

4.1 Načela temeljnog kapitala

O temeljnom kapitalu se može razmišljati kao o tražbini koju će član društva (dioničar) imati prema društvu u slučaju likvidacije društva i to je usko povezano sa dva osnovna načela:

- a) načelo unosa temeljnog kapitala
- b) načelo održanja temeljnog kapitala

Načelo unosa temeljnog kapitala određuje da svaki dioničar (član) u društvo mora unijeti ulog na koji se obvezao odnosno onoliko koliko je glasila obveza novca, na način da društvo može slobodno raspolagati time što je uneseno. Načelo se ostvaruje kroz nekoliko temeljnih i bitnih obveza kako za dioničare (članove) tako i za samo društvo, a to su; zabrana izdavanja dionica ispod pari, zabrana društvu da upisuje vlastite dionice, zabrana oslobođenja dioničara od obveze uplate uloga, obveza članova predruštva da uplate iznose koji u vrijeme upisa društva u sudski registar nedostaju, zabrana prijeboga tražbine društva sa naslova uplate uloga i tražbine dioničara prema društvu, obveze sastavljanja izvješća o osnivanju i revizija osnivanja, sudsko kontroliranje jesu li uloženi uneseni u skladu sa zakonom i zabrana korištenja zakonskih rezervi i rezervi kapitala suprotno odredbama zakona.²⁰

¹⁹ J. Barbić, op. cit. u bilj. 6., str. 49

²⁰ J. Barbić, ibid., str. 50

Načelo održanja temeljnog kapitala ostvaruje se kroz; zabranu vraćanja uplaćenih uloga dioničarima (članovima) društva, samo izričito kad je to Zakonom dopušteno mogu stjecati ili uzimati u zalog vlastite dionice, društvo se ne smije koristiti statutarnim, zakonskim rezervama za namjene koje nisu zakonom predviđene, dioničari (članovi) su dužni vratiti društvu sve isplate koje su primili od njega suprotno Zakonu, društvo mora upotrebljavati dobiti prema propisanom redoslijedu i naposljetku obveza društva da sastavlja financijska izvješća.²¹

5 POVEĆANJE TEMELJNOG KAPITALA DIONIČKOG DRUŠTVA

Odluka o povećanju temeljnog kapitala predstavlja obligatornu odredbu statuta zato prilikom svakog povećanja temeljnog kapitala mora doći do promjene statuta. Odluku o povećanju temeljnog kapitala donosi glavana skupština društva i na temelju te odluke promjena, odnosno povećanje se upisuje u sudski registar. Iznimno, temeljni kapital se može povećati bez izmjene statuta u dva slučaja; kad je riječ o tzv. odobrenom temeljnom kapitalu i kad glavna skupština društva ovlašćuje upravu odnosno upravni odbor da najkasnije u roku od pet godina izda obveznice koje vjerovnici mogu zamijeniti za dionice društva.²²

Povećanje temeljnog kapitala može biti;

1. efektivno (stvarno pribavljanje novog kapitala)
 - a) povećanje ulozima tzv. redovno povećanje
 - b) uvjetno povećanje
 - c) odobreno povećanje
2. nominalno povećanje (preraspodjela bez uplate)
 - a) povećanje iz sredstava društva

Glavna razlika između efektivnog i nominalnog povećanja sastoji se u tome da pri efektivnom povećanju temeljnog kapitala u društvo ulazi nova vrijednost, čime će biti povećana ukupna imovina društva. Za razliku od tog, kod nominalnog povećanja temeljnog

²¹ J. Barbić, op. cit. u bilj 6., str. 50

²² J. Barbić, ibid., str 27

kapitala ukupna imovina neće biti povećana jer se tu zapravo radi o knjigovodstvenoj operaciji preknjižavanja iznosa za koju se povećava temeljni kapital.²³

5.1 Povećanje temeljnog kapitala ulozima

Odluku o povećavanju temeljnog kapitala ulozima donosi se glasovima koji predstavljaju najmanje $\frac{3}{4}$ temeljnog kapitala zastupljenog na glavnoj skupštini društva. Temeljni kapital je povećan danom upisa u sudski registar. Povećavanje temeljnog kapitala ulozima moguće je samo izdavanjem novih dionica, ali ne i povećanjem postojećih nominalnih iznosa dionica, ako su izdane dionice sa nominalnim iznosima. Ako su izdane dionice bez nominalnog iznosa mora se povećati ukupan broj tih dionica u omjeru povećanja temeljnog kapitala i temeljnog kapitala prije povećanja.²⁴ Odluka o izdavanju dionica je deklaratorne prirode, društvo njom samo izražava namjeru povećanja temeljnog kapitala. U odluci se mora navesti iznos za koji se taj kapital povećava, a može se odrediti i najmanji ili najveći iznos za koji se to namjerava učiniti. Nakon donošenja odluke društvo podnosi prijavu registarskom sudu za upis te odluke u sudski registar, potom slijedi izrada prospekta.

Postojeći dioničari imaju pravo prvenstva na temelju kojeg će, u pravilu, upisati nove dionice razmjerno svom dosadašnjem sudjelovanju u temeljnom kapitalu. Upis novih dionica nije obaveza, dioničari slobodno odlučuju o upisu novih dionica. Pravo prvenstva, može se isključiti u cijelosti ili djelomično, na temelju odluke glavne skupštine za koju je potrebna najmanje $\frac{3}{4}$ temeljnog kapitala zastupljenog na glavnoj skupštini. Za ostale dionice koje nisu upisane izrađuje se prospekt koji je uređen Zakonom o tržištu kapitala. Prospekt je javni poziv za upis novih dionica koji mora sadržavati:

- a) financijske pokazatelje društva (imovina, dugovi, dobit i gubitak, financijski položaj)
- b) plan potrošnje prikupljenih sredstava i prava koja proizlaze iz vrijednosnih papira

Prospektom se štite i informiraju potencijalni ulagači jer iz podataka navedenih u njemu može se zaključiti isplati li se uložiti u te dionice ili ne. Prospekt sačinjavaju uprava i nadzorni odbor društva, a odobrava Hrvatska agencija financijskih usluga (HANFA). Za točnost podataka iz prospekta odgovaraju:

²³ Zvonimir Slakoper, Vesna Buljan, op.cit. bilj. 1., str. 470

²⁴ J. Barbić, op. cit. u bilj 6., str. 1431

- a) izdavatelj (uprava i nadzorni odbor) i društvo
- b) osobe koje su preuzele odgovornost za točnost informacija
- c) (jamac) ako postoji, ali samo u dijelu koji se odnosi na jamca²⁵

Polazi se od toga da su podaci iz prospekta točni što povjerava HANFA, no ona ne preuzima odgovornost za točnost tih podataka već samo potvrđuje da prospekt sadrži sve zakonom propisane elemente. Ukoliko prospekt nije izrađen u skladu sa Zakonom, Agencija je dužna pozvati izdavatelje da ga isprave u zadanom im roku. Nakon što HANFA provjeri i odobri prospekt izdavatelji ga u roku od 30 dana moraju objaviti u Narodnim novinama i tom objavom pozivaju potencijalne dioničare da se jave.

Nakon objave prospekta, slijedi upis dionica. Uprava mora pripremiti upisnice. Upisnica je izjava kojom osobe koje upisuju dionice preuzimaju obavezu njihove uplate. Upisnica mora sadržavati; dan kad je donesena odluka o povećanju temeljnog kapitala, iznos za koji se dionica izdaje, utvrđenja kod povećanja temeljnog kapitala unosom stvari ili prava, vrijeme kada upis prestaje obvezivati ako se do tad ne upiše u sudski registar.²⁶ U slučaju da upisnica ne sadrži neki od zakonom propisanih sastojaka ništava je.

Dionice se mogu uplatiti ulaganjem u novcu, stvarima, pravima ili preuzimanjem stvari i prava. Kad su se dionice uplatile, uprava i nadzorni odbor podnose prijavu za upis odluke o provedenom povećanju temeljnog kapitala u sudski registar te kad se provede upis u sudski registar tek će se onda izdati nove dionice, odnosno registrirati na računima dioničara kod Središnjeg klirinškog depozitnog društva (SKDD).

Razlog povećanja temeljnog kapitala ulozima ekonomske je naravi. Društvo na ovaj način može doći do potrebnog novca i time izbjegava zaduživanje uzimanjem kredita kod banaka jer kreditno financiranje nije jeftino. Dakle, društvo izdaje nove dionice za koje se moraju uplatiti uložiti i nema plaćanja kamata niti vraćanja članovima koji su to unijeli.

5.2 Uvjetno povećanje temeljnog kapitala

Kad je riječ o uvjetnom povećanju temeljnog kapitala u trenutku donošenja odluke o povećanju, ne može se reći hoće li i za koliko temeljni kapital biti stvarno povećan. Zakonom

²⁵ Zakon o tržištu kapitala (NN 65/18, 17/20, 83/21)

²⁶ J. Barbić, op. cit u bilj. 6., str. 1441

su propisana četiri slučaja u kojima glavna skupština može donijeti odluku o uvjetnom povećanju temeljnog kapitala i statutom se ne mogu dodati drugi načini. Povećanje je tako moguće radi:

- a) pripreme za pripajanje više društava
- b) ostvarivanje prava na dionice članova uprave i zaposlenika
- c) ostvarivanje prava vjerovnika na zamjenu obveznica za dionice
- d) davanje dionica vladajućeg društva dioničarima ovisnog društva kao otpremnine.²⁷

Kod postupka pripajanja stvara se novi kapital za novo društvo koje je nastalo pripajanjem. Temeljni kapital, društva preuzimatelja, uvjetno se povećava da bi se dioničarima pripojenog društva na temelju toga mogle dati dionice društva preuzimatelja u zamjenu za dionice pripojenog društva. Kod postupka pripajanja stvara se novi temeljni kapital za novonastalo društvo, također uvjetno da ga steknu dioničari društva koja se spajaju.

Glavna skupština društva može donijeti odluku o uvjetnom povećanju temeljnog kapitala da bi zaposlenicima i članovima uprave izdalo dionice u zamjenu za novčane tražbine koje oni imaju prema društvu.

Društvo uz dionice može izdavati i obveznice te na taj način povećati temeljni kapital društva. Obveznice nemaju status temeljnog kapitala, njihovi nositelji su u pravilu vjerovnici društva i na taj način društvo im omogućuje da svoje tražbine koje imaju prema društvu, pretvore u dionice i time preuzmu rizik poslovanja društva.

Uvjetno povećanje temeljnog kapitala provodi se i u slučaju kad se dioničarima odnosno članovima ovisnog društva te članovima priključnog društva želi dati otpremnina. Prilikom postupka spajanja društva, između ovisnog i vladajućeg društva sklapa se ugovor o vođenju poslova društva ili ugovor o prijenosu dobiti i tada članovi ovisnog društva mogu tražiti da vladajuće društvo preuzme njihove dionice u zamjenu za isplatu primjerene otpremnine koja je određena ugovorom.

Za razliku od povećanja temeljnog kapitala ulozima, kod ove vrste povećanja postojeći dioničari nemaju pravo prvenstva upisa novih dionica, odluka o povećanju temeljnog kapitala se može donijeti i prije nego što se uplati sav temeljni kapital društva. Ovaj način povećanja temeljnog kapitala se ne spominje u Zakonu o tržištu kapitala i samim time društvo nema obvezu izdavanja prospekta. Kod ove vrste povećanja propisano je ograničenje da nominalni iznos temeljnog kapitala ne smije prijeći polovinu iznosa dotadašnjeg temeljnog kapitala.

²⁷ Zakon o trgovačkim društvima, op. cit. u bilj. 5., članak 313. st.2

Razlozi zbog kojih se dioničari odlučuju na ovakvu vrstu povećanja temeljnog kapitala jesu upravo zbog poreza na dividendu (prodaju nove dionice, dobiju više) te ako imaju veći temeljni kapital imaju povoljnije uvjete kreditiranja. Ovakav način povećanja temeljnog kapitala postoji kod opcijskih papira i tzv. radničkog dioničarstva kad društvo treba izdati nove dionice da bi ih ponudilo svojim zaposlenicima.

5.3 Odobreni temeljni kapital

Kod odobrenog povećanja temeljnog kapitala, glavna skupština društva može ovlastiti upravu da uz suglasnost nadzornog odbora poveća temeljni kapital, to može učiniti statutom ili odlukom o izmjeni statuta. Za donošenje odluke je potrebno $\frac{3}{4}$ temeljnog kapitala zastupljenog na glavnoj skupštini prilikom donošenja odluke. Dakle, tu je riječ samo o ovlasti, tim se temeljni kapital još uvijek nije povećao niti je odlučeno da se temeljni kapital stvarno i poveća. Odluka se mora upisati u sudski registar, ali se ne upisuje kao povećanje temeljnog kapitala, nego samo kao mogućnost koja stoji na raspolaganju društvu, prema tome povećanje se ne mora provesti odmah, nego kad to bude pogodno. Ovlast uprave i nadzornog odbora može se odnositi na najviše pet godine od upisa u sudski registar.²⁸ Postupak povećanja na ovaj način dosta je brži i jednostavniji jer se ne mora sazivati glavna skupština društva, a osim toga, smisao takve odluke od strane glavne skupštine jest upravo da organi, odnosno uprava i nadzorni odbor najbolje poznaju stanje u društvu i samim tim lakše im je ocijeniti kad je potrebno prikupiti novi kapital za društvo.

Temeljni kapital na ovaj način se može povećati samo izdavanjem novih dionica i stoga odredbe koje se odnose na povećanje temeljnog kapitala ulozima na odgovarajući način se primjenjuju i ovdje, osim ako neke pojedinosti nisu posebno propisane za ovaj način povećanja temeljnog kapitala. Tako na primjer, temeljni kapital se ne može povećati dok nisu u cijelosti uplaćeni svi dotadašnji ulozi, izuzev kad se dionice izdaju zaposlenima u društvu.²⁹

Ovdje, kao i kod povećanja temeljnog kapitala ulozima, postoji obaveza objavljivanja prospekta pa sve već navedeno za prospekt vrijedi i za ovaj način povećanja temeljnog kapitala. Druga sličnost između odobrenog povećanja temeljnog kapitala i povećanja ulozima

²⁸ Zakon o trg društvima, op. cit. u bilj. 5., članak 323.

²⁹ J. Barbić, op. cit. bilj. 6., str. 1471

jest pravo prvenstva dioničara prilikom upisa novih dionica, za ostvarenje tog prava mora im se dati rok od najmanje 14 dana.

5.4 Povećanje temeljnog kapitala iz sredstava društva

Kod povećanja temeljnog kapitala iz sredstava društva u društvo se ne unosi novi kapital, već se njegova imovina preoblikuje tako da dobije drugačiji status i samim time nastaju nova članska prava. Glavna skupština može odlučiti da se temeljni kapital poveća pretvorbom rezervi kapitala, rezervi dobiti i zadržane dobiti u temeljni kapital. Odluka se mora temeljiti na financijskim izvješćima i može se donijeti tek nakon utvrđivanja računa dobiti i gubitka za prethodnu poslovnu godinu. Račun dobiti i gubitka utvrđuje se na kraju svake poslovne godine i na temelju njega se svakom članu izračunava njegov udio u dobiti i gubitku, razmjerno njegovome udjelu u društvu.³⁰

Temeljni kapital se može povećati samo iz dobiti društva pa ovo povećanje temeljnog kapitala pokazatelj je dobrog poslovanja društva. Kod ove vrste povećanja temeljnog kapitala ne ulaze novi dioničari već stari dioničari dobivaju nove dionice automatizmom razmjerno svom dosadašnjem sudjelovanju u temeljnom kapitalu. Njihova članska prava nastaju na temelju zakona i zato nije potrebno da oni daju izjavu volje o ostvarenju prava prvenstva pri upisu novih dionica. Kao i kod povećanja temeljnog kapitala ulozima i ovdje postoji obaveza objave prospekta pa sve već rečeno za prospekt na odgovarajući način se primjenjuje i kod ove vrste povećanja temeljnog kapitala.

6 POVEĆANJE TEMELJNOG KAPITALA DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Povećanje temeljnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću se može se provesti na isti način kao i kod povećanja temeljnog kapitala dioničkog društva. Zakon o trgovačkim društvima propisuje tri načina povećanja temeljnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću:

- a) povećanje temeljnog kapitala novim uplatama

³⁰ Zakon o trgovačkim društvima, op. cit. u bilj. 5., članak 86

- b) odobreni kapital
- c) povećanje temeljnog kapitala pretvaranjem rezervi društva u temeljni kapital

S obzirom da u društvu s ograničenom odgovornošću poslovni udjeli nisu iskazani vrijednosnim papirima, kao u dioničkom društvu, ovdje nije moguće provesti uvjetno povećanje temeljnog kapitala. Teško bih bilo unaprijed odrediti pretvaranje zamjenjivih obveznica u poslovne udjele kao i ostvarivanje prava zaposlenih da svoje tražbine koje imaju prema društvu u novcu pretvore u poslovne udjele.³¹

Razlozi za povećanje temeljnog kapitala jednaki su i kad se radi o povećanju temeljnog kapitala dioničkog društva; pripreme za pripajanje ugovora, povećanje kreditne sposobnosti, pribavljanje sredstava potrebnih za poslovanje društva, pokriće gubitaka i saniranje društva.³²

6.1 Povećanje temeljnog kapitala novim uplatama

Odluku o povećanju temeljnog kapitala novim uplatama donose članovi društva većinom od najmanje $\frac{3}{4}$ danih glasova, ta odluka ujedno predstavlja i odluku o izmjeni društvenog ugovora. Društvenim ugovorom se može odrediti i veća većina ili ispunjenje nekih dodatnih pretpostavki. Povećanje temeljnog kapitala novim uplatama moguće je provesti uplatama uloga za nove poslovne udjele, povećanjem postojećih poslovnih udjela ili unošenjem dobiti ili rezervi društva u temeljni kapital.

Postojeći članovi imaju pravo prvenstva prilikom povećanja da u roku od mjesec dana od donošenja odluke preuzmu poslovne udjele srazmjerno nominalnim iznosima svojih poslovnih udjela u društvu, no to pravo se može isključiti bilo društvenim ugovorom bilo odlukom o povećanju temeljnog kapitala. Nakon isteka roka od mjesec dana ZTD ne navodi da im se pruži nova prilika za preuzimanje, na članovima je hoće li iskoristiti to svoje pravo ili ne.

Skupština društva ili neki drugi od nje ovlašteni organ mogu donijeti običnom većinom danih glasova odluku o dopuštenju da se preuzmu poslovni udjeli. Odluka o dopuštenju je zapravo poziv osobama da preuzmu poslovne udjele, no ako se pozivaju samo članovi

³¹ Jakša Barbić .; Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak II. - društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, Europsko društvo; Organizator (2020), str- 509

³² J. Barbić, ibid., str. 510

društva u razmjeru njihovih dosadašnjih poslovnih udjela, takva odluka nije potrebna, osim ako je pravo prvenstva dosadašnjih članova isključeno u tom slučaju treba se donijeti odluka o dopuštenju da se preuzmu poslovni udjeli. U odluci se navodi koje se poslovne udjele može preuzeti, tko to može i u kojem opsegu mu je to dopušteno.

Poslovne udjele može preuzeti član društva ili druge osobe, društvu je zabranjeno preuzimati poslovne udjele kao i o njemu ovisnom društvu. Izjava o preuzimanju poslovnog udjela daje se u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrđuje javni bilježnik.³³

Nakon što se donese odluka o povećanju temeljnog kapitala novim uplatama, uplate i preuzmu poslovni udjeli koji se odnose na povećani temeljni kapital, podnosi se prijava u sudski registar koju podnose članovi uprave, a ako društvo ima nadzorni odbor, tada i predsjednik tog odbora. Temeljni kapital povećan je danom upisa povećanja u sudski registar iako još u cijelosti nisu uplaćeni novi ni povećani poslovni udjeli, ali je to učinjeno u najnižem zakonom propisanom iznosu. Upis je konstitutivne naravi.³⁴

6.2 Odobreni temeljni kapital

Odobreni kapital u društvu s ograničenom odgovornošću nema toliku važnost kao što ima u dioničkom društvu, jer je donošenje odluke o povećanju temeljnog kapitala dosta složen proces i zato treba dosta vremena s obzirom na rokove, na sazivanje i održavanja glavne skupštine.³⁵

Upravu društva se može društvenim ugovorom ovlastiti da u roku od najviše pet godina od dana upisa društva u registar poveć temeljni kapital do određenog iznosa izdavanjem novih poslovnih udjela uz odgovarajuću uplatu društvu novih poslovnih udjela. Iznos odobrenog kapitala ne smije prelaziti polovinu iznosa temeljnog kapitala u vrijeme davanja ovlasti.³⁶ Ako društvo ima nadzorni odbor, upravi nije potrebna njegova suglasnost, ona svoju ovlast crpi iz društvenog ugovora i donosi odluku onako kako ih i inače donosi, ali uprava može ako hoće prethodno zatražiti suglasnost nadzornog odbora za donošenje takve odluke.

³³ J. Barbić, op. cit., bilj. 31., str. 519

³⁴ J. Barbić, ibid., str. 522

³⁵ J. Barbić, ibid., str. 523

³⁶ Zakon o trgovačkim društvima, op. cit. bilj. 5, članak 458a

6.3 Povećanje temeljnog kapitala pretvaranjem rezervi društva u temeljni kapital

Da bi se temeljni kapital povećao pretvaranjem rezervi u temeljni kapital, društvo mora imati na raspolaganju rezerve u iznosu koji je za to potreban. Odluka o povećanju temeljnog kapitala navedenim načinom donosi se nakon što se utvrde godišnja financijska izvješća za poslovnu godinu koja je prethodila godini u kojoj se odluka donosi. Izvješća prethodno mora utvrditi jedan ili više revizora koje biraju članovi društva i ne smiju biti starija od osam mjeseci prilikom prijave odluke o povećanju temeljnog kapitala u sudski registar.³⁷ Također, odluka o povećanju temeljnog kapitala se ne može donijeti prije nego se donese odluka o upotrebi dobiti. Rezerve prvo treba koristiti da se pokrije gubitak ako postoji i tek nakon toga ih se može koristiti za povećanje temeljnog kapitala.

Povećanje temeljnog kapitala provodi se povećanjem nominalnih iznosa postojećih poslovnih udjela ili stvaranjem novih poslovnih udjela.³⁸ Povećanje se mora provesti tako da ukupni nominalni iznos povećanih poslovnih udjela odgovara povećanom temeljnom kapitalu društva, ako se temeljni kapital povećava izdavanjem novih poslovnih udjela, ulozi koji otpadaju na njih zajedno sa drugim ulozima moraju odgovarati temeljnom kapitalu nakon njegova povećanja. Članovima društva pripadaju novi poslovni udjeli u istom razmjeru kao i oni prije povećanja temeljnog kapitala društva.³⁹

Kao i kod povećanja temeljnog kapitala uplatom poslovnih udjela, i ovdje postoji obveza podnošenja prijave u sudski registar na jednak način.

7 SMANJENJE TEMELJNOG KAPITALA DIONIČKOG DRUŠTVA

Razlozi za smanjenje temeljnog kapitala mogu biti višestruki, glavna skupština društva dioničkog društva može procijeniti kako bi društvo moglo dobro poslovati i s nižom svotom temeljnog kapitala. Njegovim smanjenjem se smanjuje i pasiva društva pa tako smanjenje može biti jedan od koraka u podjeli imovine, pokrivanje gubitaka nastalih poslovanjem ili oslobađanje dijela imovine zbog strogih pravila o održavanju temeljnog kapitala. Prvi korak koji je potreban za smanjenje temeljnog kapitala je donošenje odluke o smanjenju temeljnog

³⁷ Zakon o trgovačkim društvima, op. cit. bilj. 5., članak 459

³⁸ J. Barbić, op.cit. bilj. 6, str. 531

³⁹ Zakon o trgovačkim društvima ibid., članak 459

kapitala. Za donošenje takve odluke u dioničkom društvu je isključivo nadležna glavna skupština, a odluka se donosi većinom koja je potrebna za izmjenu statuta ali moguće je odrediti da je potreban veći broj glasova i ispunjenje nekih dodatnih pretpostavki.

Zakon o trgovačkim društvima razlikuje tri načina smanjenja temeljnog kapitala:

- a) redovno smanjenje temeljnog kapitala
- b) pojednostavljeno smanjenje temeljnog kapitala
- c) smanjenje temeljnog kapitala povlačenjem dionica

7.1 Redovno smanjenje temeljnog kapitala

Kod redovnog smanjenja temeljni kapital se može smanjiti iz bilo kojih razloga samo je bitno da se u odluci navede svrha i način smanjenja temeljnog kapitala. Odluka o smanjenju se mora podnijeti registarskom sudu radi upisa u sudski registar, sud će nakon što ispita odluku upisati ju u sudski registar, nakon čega uprava odnosno izvršni direktori društva provode smanjenje temeljnog kapitala te naposljetku provedeno smanjenje se upisuje u sudski registar.⁴⁰

U odluci smanjenja temeljnog kapitala mora se navesti točan cilj, tako da se zna zašto se to čini, primjerice radi unosa određenog iznosa u rezerve društva ili oslobađanje obveze dioničara od uplate preostalog neuplaćenog iznosa.

Prilikom smanjenja temeljnog kapitala na redovan način, u prvom redu se mora u Narodnim novinama obavijestiti vjerovnike društva čije su tražbine nastale prije objave upisa odluke o smanjenju temeljnog kapitala u sudski registar. U toj obavijesti mora im se ponuditi odgovarajuće osiguranje da će im društvo podmiriti tražbine nakon što se provede smanjenje temeljnog kapitala. Vjerovnici se moraju u roku od šest mjeseci od dana objave te odluke javiti društvu da traže osiguranje. Oni moraju biti u istoj poziciji i prije i nakon smanjenja temeljnog kapitala. Druga zaštita vjerovnika određena je odredbom kojom se plaćanja dioničarima mogu obaviti tek nakon isteka šest mjeseci od dana objave upisa odluke o smanjenju temeljnog kapitala u sudski registar i nakon što se vjerovnicima koji su prijavili svoje tražbine dadne odgovarajuće osiguranje ili im se podmire tražbine.⁴¹

⁴⁰ J. Barbić, op. cit. bilj. 6, str. 1491

⁴¹ Zakon o trg društvima, op. cit. bilj. 5., članak 345

Smanjenje temeljnog kapitala se provodi; smanjenjem nominalnih iznosa ili broja dionica i spajanjem dionica ako bi smanjenje dovelo do toga da bi nominalni iznos dionice bio niži od dopuštenog najnižeg iznosa. Smanjenje se odnosi na sve dionice društva tako da ne može doći do razlike u pravima i položaju dioničara. „, Temeljno je pravilo u dioničkom društvu da zbroj nominalnih iznosa dionica mora odgovarati temeljnom kapitalu društva, a ako društvo ima dionice bez nominalnog iznosa, zbroj dijelova temeljnog kapitala koji se odnosi na pojedine dionice mora odgovarati iznosu temeljnog kapitala društva.⁴²

7.2 Pojednostavljeno smanjenje temeljnog kapitala

Pojednostavljeno smanjenje temeljnog kapitala se može provesti samo iz tri zakonom taksativno navedena razloga:

- a) radi pokrića gubitka
- b) radi izravnavanja niže vrijednosti u bilanci i
- c) prijenosa sredstava u rezerve kapitala

Ovaj način smanjenja temeljnog kapitala se koristi radi saniranja društva i dopušten je tek nakon što se potroši dio zakonskih rezervi i rezervi kapitala za koji one prelaze 5% temeljnog kapitala koji preostane nakon smanjenja kapitala. Smanjenje temeljnog kapitala nije dopušteno dok društvo ima zadržanu dobit.⁴³

Za razliku od redovnog smanjenja temeljnog kapitala kod ovog načina smanjenja društvo ne treba pozvati vjerovnike da prijave svoje tražbine niti im nuditi bilo kakva osiguranja. Imovina društva ostaje ista i ne smije se ništa isplaćivati iz društva odnosno ne smije doći ni do kakvih isplata tijekom smanjenja temeljnog kapitala (dok kod redovnog smanjenja može). Gubitak je čista računovodstvena kategorija pa se kad se temeljni kapital pojednostavljeno smanjuje ne smije se ništa efektivno iznositi iz društva. Iznosi koji su dobiveni pojednostavljenim smanjenjem temeljnog kapitala ne smiju se isplatiti dioničarima i ne može ih se koristiti da se dioničari oslobode uplate uloga, također je zabranjeno izdavanje dobiti sve dok zakonske rezerve i rezerve kapitala ne dosegnu iznos od 5% temeljnog kapitala, a isplata dividende koja bi prelazila iznos od 4% od dijela temeljnog kapitala koji otpada na

⁴² J. Barbić, op. cit. bilj, 6., str. 1493

⁴³ Zakon o trg društvima, ibid., članak 349. st. 2

dionicu nije dopuštena prije isteka dvije poslovne godine po proteku poslovne godine u kojoj je donesena odluka o smanjenju temeljnog kapitala.⁴⁴

Kod ove vrste smanjenja temeljnog kapitala nije bitno zbog kojih je razloga nastao gubitak, jer je stvarna pretpostavka u tome da je došlo do razlike u vrijednosti između pasive i aktive. Kad se temeljni kapital smanjuje radi prijenosa sredstava u rezerve društva, nije potrebno da postoji stvarni gubitak društva, nego društvo to može učiniti kako bi na taj način osiguralo neka predvidiva buduća stanja gdje bih se mogao očekivati gubitak. Društvo na taj način pokazuje da je sposobno dobro poslovati čak i u slučaju mogućeg gubitka.

7.3 Smanjenje temeljnog kapitala povlačenjem dionica

Kod ovog načina smanjenja temeljnog kapitala povlačenje se ne odnosi na sve dionice, nego samo na neke, točno određeno dionice. Društvo može povući dionice prisilno ili nakon što ih samo stekne. Prisilno povlačenje može biti naređeno i dopušteno. Kod naređenog povlačenja statutom se određuje kad i u kojim slučajevima uprava odnosno upravni odbor mora donijeti odluku o povlačenju dionica dok kod dopuštenog povlačenja statutom se propisuje da je glavna skupština ovlaštena donijeti u nekim određenim slučajevima odluku o povlačenju dionica. Motivi smanjenja temeljnog kapitala na ovaj način mogu biti različiti, primjerice saniranje društva, vraćanja dioničarima onoga što su uložili u društvu, isključenje koga iz društva, prelijevanje onoga što je uneseno na ime uplate temeljnog kapitala u rezerve društva, uklanjanja određenog roda dionica.⁴⁵

Prilikom povlačenja dionica treba se postupiti po odredbama koje se odnose na redovno smanjenje temeljnog kapitala osim u situacijama ako su dionice za koje je u cjelini uplaćen iznos za koji su izdane:

- a) besplatno dane na raspolaganje društvu,
- b) povučene na teret dobiti ili ostalih rezervi ako se one mogu za to koristiti
- c) dionice bez nominalnog iznosa i odlukom glave skupštine je određeno da se povlačenjem dionica povećava udio preostalih dionica u temeljnom kapitalu društva.⁴⁶

⁴⁴ Zakon o trg društvu, op. cit. bilj. 5, članak 350-351

⁴⁵ J. Barbić, op. cit. bilj. 6., str.1501

⁴⁶ Zakon o trgovačkim društvima, op.cit. bilj. 5., članak 352

Dionice su besplatno dane na raspolaganje društvu kad ono za njih ne daje protučinidbu npr. kada dioničar društvu besplatnim putem prenese dionice da bi ih ono povuklo, čak i ako se to čini prisilnim povlačenjem dionica bez plaćanja naknade dioničaru. Kod povlačenja dionica na teret dobiti i ostalih rezervi društva riječ je o situaciji kad se društvo koristi tim sredstvima kako bi steklo vlastite dionice, a nakon što ih stekne može ih povući.⁴⁷

Odluka o smanjenju temeljnog kapitala upisuje se u sudski registar, a ako su dionice povučene nakon toga, s njihovim povlačenjem temeljni kapital se smanjuje za iznos temeljnog kapitala koji otpada na povučene dionice. Dionice se nakon povlačenja poništavaju i njima se više ne može raspolagati.

8 SMANJENJE TEMELJNOG KAPITALA DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću smanjuje se odlukom članova (skupštine) društva, a odluka o smanjenju temeljnog kapitala je zapravo odluka o izmjeni društvenog ugovora. U odluci se moraju navesti: svrha i opseg temeljnog kapitala te na koji način će se smanjenje provesti.⁴⁸ Razlozi smanjenja temeljnog kapitala jednaki su kao i kod dioničkog društva, a ono se provodi da bi se:⁴⁹

- a) pokrili gubici društva i na taj način omogućila isplata članovima društva,
- b) oslobodila imovina društva i takvo smanjenje temeljnog kapitala učinilo da aktiva prelazi iznos pasive i na osnovi njezina iznosa koji prelazi iznos pasive vrate uplaćeni ulozi, oslobode članovi uplate tih uloga, unesu sredstva u rezerve društva i plati otpremnina članovima društva kojih su povučeni poslovni udjeli.

Načini smanjenja temeljnog kapitala su: a) vraćanjem članovima njihovih uloga b) sniženjem nominalnog iznosa poslovnih udjela, c) oslobođenje članova društva ili njihovih prednika od obveze da u cjelini uplate poslovne udjele.

Smanjenje temeljnog kapitala je svako smanjenje visine tog kapitala određenog u društvenom ugovoru ali nije dopušteno smanjenje temeljnog kapitala ispod iznosa od 2500,00

⁴⁷ J. Barbić, op. cit. bilj.6., str 1507

⁴⁸ Zakon o trgovačkim društvima, ibid., članak 426

⁴⁹ J. Barbić, op. cit. bilj. 31., str. 535

eura, osim ako ZTD-om nije drugačije određeno. Kad se smanjenje provodi vraćanjem uplaćenih uloga ili oslobađanja članova od obveze da ih uplate u cijelosti, iznos svakog uloga koji ostaje u društvu ne smije biti manji od 10,00 eura.⁵⁰

Kao i u dioničkom društvu i kod društva s ograničenom odgovornošću primjenjuje se pravilo da zbroj nominalnih iznosa poslovnih udjela mora biti jednak iznosu temeljnog kapitala. Ako se povuče poslovni udio koji u cijelosti uplaćen, članstvo koje proizlazi iz tog poslovnog udjela prestaje, a društvo pomoću tog povučenog dijela može povećati sve preostale udjele ili stvoriti novi udio. Povlačenje poslovnog udjela koji nije u cijelosti uplaćen moguće je samo da se zajedno s njim smanji i temeljni kapital društva.⁵¹

Budući da zbroj nominalnih iznosa poslovnih udjela mora odgovarati iznosu temeljnog kapitala društva, prilikom prilagodbe nominalnih iznosa poslovnih udjela smanjenom temeljnom kapitalu, moguće su četiri mogućnosti:⁵²

1. smanjenjem temeljnog kapitala smanjuju se i nominalni iznosi svih poslovnih udjela razmjerno smanjenju temeljnog kapitala. Ako se prilikom smanjenja temeljnog kapitala ništa ne odredi u vezi sa nominalnim iznosima, oni se smanjuju samom činjenicom da se smanjuje i temeljni kapital
2. može doći do prilagodbe nominalnih iznosa temeljnom kapitalu društva, samo na teret nekih poslovnih udjela, ali samo uz prethodnu suglasnost članova društva kojima ti udjeli pripadaju,
3. neki poslovni udjeli se mogu povući, ali samo ako je dana suglasnost članova poslovnih udjela o kojima je riječ i ako su ispunjenje posebne pretpostavke za njihovo povlačenje,
4. ako bih se dogodilo da zbog smanjenja nominalnih iznosa poslovnih udjela njihovi nominalni iznosi bili smanjeni ispod dopuštenog nominalnog iznosa poslovnog udjela, do smanjenja temeljnog kapitala može doći samo spajanjem tih udjela i nakon toga smanji nominalni iznos tog novonastalog poslovnog udjela.

Prilikom smanjenja temeljnog kapitala mogu se oštetiti vjerovnici društva, zato ZTD propisuje obvezu upisa u sudski registar nakanu smanjenja temeljnog kapitala i objavu iste kako bih se vjerovnicima pružila mogućnost da se zaštite. Oglas se treba dostaviti svim

⁵⁰ Zakon o trgovačkim društvima, op. cit. bilj. 5., članak 462

⁵¹ J. Barbić, op.cit. bilj. 31., str. 537

⁵² J. Barbić, ibid., str. 538

vjerovnicima za koje se zna iz poslovnih knjiga i ostale dokumentacije bez obzira je li tražbina dospjela ili ne. U oglasu se treba navesti rok za prijavu vjerovnika (3 mjeseca) koji se može produžiti ali ne i skratiti. Vjerovnici se mogu suprotstaviti smanjenju temeljnog kapitala i u tom slučaju temeljni kapital se ne može smanjiti, da bi se to izbjeglo društvo mora podmiriti tražbine vjerovnika ili im dati primjereno osiguranje da će tražbine biti podmirene. Nakon što protekne rok u kojem se vjerovnici mogu javiti društvu, prijava za upis izmjene društvenog ugovora podnosi se na upis u sudski registar.⁵³

Temeljni kapital društva s ograničenom odgovornošću može se kao i kod dioničkog društva smanjiti na pojednostavljen način, odredbe takvog načina smanjenja temeljnog kapitala primjenjuju se na oba društva. Ako društvo provede pojednostavljeno smanjenje, iznos za koji je smanjen ne može koristiti kako želi nego ZTD izričito navodi kako se treba postupati s njim, tako postavlja pravilo da iznosi rezervi kapitala društva i rezerve iz dobiti te iznos temeljnog kapitala dobiveni njihovim smanjenjem smiju koristiti da bi se izravnale niže vrijednosti i pokrio gubitak. Takvi iznosi mogu se unijeti u rezervu kapitala samo ako ne s tim ne bi prešle visinu od 5% temeljnog kapitala društva.⁵⁴

Iznos uneseni u rezerve kapitala ne smije se koristiti za vrijeme dok ne istekne peta poslovna godina po proteku poslovne godine u kojoj je donesena odluka o smanjenju temeljnog kapitala, a za to vrijeme taj iznos se može koristiti samo za: a) pokriće gubitaka iskaznog u poslovnoj godini, b) pokriće gubitka iz prethodnih godina, c) povećanje temeljnog kapitala iz sredstava društva.⁵⁵

⁵³ J. Barbić, op. cit. bilj. 31., str 543-544

⁵⁴ J. Barbić, ibid., str.445

⁵⁵ J. Barbić, ibid., str.546

9 ZAKLJUČAK

Glavna stavka prilikom osnivanja društva kapitala jest postojanje, odnosno unos temeljnog kapitala. Važnost postojanja temeljnog kapitala proizlazi iz općih obilježja društva kapitala, odnosno iz obilježja da društvo za obveze odgovara svojom imovinom, zato je vrijednost imovine društva koja odgovara svoti upisanog temeljnog kapitala posebno važna za vjerovnike društva. On služi kao zaštita vjerovnicima da će svoje tražbine koje imaju prema društvu moći naplatiti, no on nema apsolutnu jamstvenu zadaću kojom garantira da društvo uistinu ima imovinu jednaku temeljnom kapitalu već je njegovo jamstvo relativne naravi, koje se ostvaruje putem dva načela: načelo unosa koje određuje da svi članovi moraju unijeti svoj ulog i načelo održanja koje zabranjuje iznos iz društva onog što je već u njega uneseno. Društvo je od trenutka nastanka dužno uredno voditi poslovne knjige, u kojima će biti prikazana bilanca društva, odnosno aktiva i pasiva društva. Imovina čini aktivu društva, a temeljni kapital kao računovodstvena kategorija se nalazi u pasivi društva.

U trenutku nastanka društva iznos temeljnog kapitala odgovara vrijednosti njegove imovine, kasnije tijekom poslovanja, ovisno o uspješnosti društva može doći do smanjenja ili povećanja imovine, no da bih došlo do promjene temeljnog kapitala, mora se promijeniti statut, odnosno društveni ugovor budući da je temeljni kapital predstavlja obligatorni sastojak istih. Do promjene temeljnog kapitala dolazi prilikom povećanja ili smanjenja temeljnog kapitala. Ovisno u kakvom se stanju društvo nalazi u trenutku donošenja odluke o promjeni temeljnog kapitala, glavna skupština odlučuje koji će način smanjenja ili povećanja temeljnog kapitala provesti. Tako npr. ako se društvo nalazi u situaciji da mu je potreban novac, glavna skupština tj. skupština društva mogla bih se odlučiti na povećanje temeljnog kapitala ulozima, odnosno novim uplatama, a ako društvo želi smanjiti temeljni kapital kako bih pokrilo gubitke iz prethodnih poslovnih godina, ZTD određuje da se mora provesti pojednostavljeno smanjenje temeljnog kapitala.

Važno je istaknuti da se prilikom svakog povećanja ili smanjenja temeljnog kapitala mora provesti upis, odnosno promjena se mora prijaviti u sudski registar.

10 LITERATURA

1. Jakša Barbić, Pravo društva, knjiga prva, opći dio, treće, izmijenjeno izdanje, Organizator, Zagreb, 2008
2. Jakša Barbić, Pravo društva, knjiga druga, društva kapitala, svezak I., dioničko društvo, Zagreb, 2020,
3. Jakša Barbić.; Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak II. - društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, Europsko društvo - Societas Europea; Organizator (2020),
4. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23,
5. Zvonimir Slakoper, Vesna Buljan, Trgovačka društva prema Zakonu o trgovačkim društvima, Zagreb
6. Amon F. (1995) Usklađivanje temeljnog kapitala u dioničkim društvima i društvima s ograničenom odgovornošću sa Zakonom o trgovačkim društvima, Pravo u gospodarstvu., Zagreb (11/12),
7. Zakon o računovodstvu, (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20, 114/22),
8. Zakon o tržištu kapitala (NN 65/18, 17/20, 83/21)